కాశ్మీర్

సరిహద్దు వెతలు

దేశభక్తి గలవాళ్లంతా దేశ సరిహద్దుల గురించి చాలా ఆవేశపడుతుంటారు. వాటిని పొరుగు దేశాలు దురాక్రమించకుండా చూడడం ప్రభుత్వానికి వుండే ముఖ్య కర్తవ్యాలలో ఒకటని నమ్ముతారు. అందుకోసం ప్రభుత్వం ఏం చేసినా తప్పులేదని విశ్వసిస్తారు.

ఇది సరిహద్దుకు దూరంగా, దేశం లోపల వుండే దేశభక్తుల సంగతి. సరిహద్దు దగ్గర బతికే వాళ్లకు కూడా దేశభక్తి వుంటుంది, అయితే దేశభక్తికీ దేశ సరిహద్దుకూ మధ్యనున్న సంబంధం వారికి కొంచెం భిన్నంగా కనిపిస్తుంది. సరిహద్దును పొరుగు దేశాల నుంచి కాపాడడానికి ప్రభుత్వం చేపట్టే చర్యలకు బలిఅయ్యేది ఈ ప్రజలే. దూరాన బతికేవాళ్లు సరిహద్దు భద్రత గురించి చేసే ప్రేలాపన వారికి అవాస్తవికంగా ధ్వనించవచ్చు. ఒక్కొక్కసారి హాస్యాస్పదంగానూ ధ్వనించవచ్చు. భారత పాకిస్తాన్‌లు కాశ్మీర్ వివాదాన్ని ఏదోఒకరకంగా పరిష్కారం చేసేసుకుని తమను పాకిస్తాన్‌లో పడేసినా ఫరవాలేదు గానీ ఈ నిత్య ఘర్షణను ఇంక భరించలేం అని జమ్ము ప్రాంతపు సరిహద్దు వాసులయిన హిందువులు విసుక్కుంటున్నారంటే ఎంతమంది నమ్ముతారు?

భారతదేశానికీ పాకిస్తాన్‌కూ దీర్ఘమైన విభజన రేఖ వుంది. అది గుజరాత్‌లో మొదలయి రాజస్థాన్, పంజాబ్, జమ్ము కాశ్మీర్‌ల మీదుగా పోయి లడఖ్‌లోని కార్గిల్‌లో ముగుస్తుంది. ఈ సరిహద్దు సమీపంలో కొన్ని లక్షల కుటుంబాలు నివసిస్తున్నాయి. వారు బుద్ధిపూర్వకంగా సరిహద్దు సమీపంలో వచ్చి వుండడం లేదు. వారి ఊర్ల మధ్య 1947లో సరిహద్దు పుట్టింది. అప్పటినుండి ఇప్పటిదాకా వారు అనుభవించిన అణచివేత వర్ణనాతీతం.

గుజరాత్ నుండి జమ్ములో సగభాగం దాకా ఈ సరిహద్దు ఇరుదేశాలూ అంగీకరించే అంతర్జాతీయ సరిహద్దు (ఐబి). అది జమ్ములోని అఖ్నూర్ తాలూకాలోని పల్లన్‌వాలా గ్రామంలో ముగుస్తుంది. అక్కడినుండి కార్గిల్ దాకా వున్న విభజన రేఖ వివాదాస్పదమయిన 'వాస్తవాధీన రేఖ' (ఎల్ఓసి).

గుజరాత్ నుండి అఖ్నూర్ దాకా ఈ విభజన రేఖ వెంబడి నివసించే జనం అత్యధిక భాగం హిందువులు. అక్కడినుండి కార్గిల్ దాకా వాస్తవాధీన రేఖ వెంబడి నివసించే వారిలో ముస్లింలు ఎక్కువ. పోనుపోను అంతా ముస్లింలే.

గుజరాత్ నుండి అఖ్నూర్ దాకా ఈ విభజన రేఖ మైదాన ప్రాంతంలో వుంది. అక్కడి నుండి కొండలలోకి ప్రవేశిస్తుంది. పోనుపోను ఆ కొండలు చాలా ఎత్తయినవి. ప్రపంచంలోనే అన్నిటికంటే ఎత్తయిన యుద్ధక్షేత్రంగా పేరుపొందిన సియాచెన్ ఇక్కడే వుంది.

అంతర్జాతీయ సరిహద్దు సమీపంలో నివసించే కుటుంబాలు భారత పాకిస్తాన్‌ల మధ్య యుద్ధం వచ్చినప్పుడల్లా తమ ఇళ్లూ పొలాలూ విడిచిపెట్టి లోపలికి తరలివచ్చారు. 1947లో ఒకసారి, 1965లో ఒకసారి, 1971లో ఒకసారి ఇది జరిగింది. ఆ తరువాత యుద్ధం ఎప్పుడూ జరగలేదు

గానీ సరిహద్దు దగ్గర సైన్యాల మోహరింపు, కాల్పులు జరిగాయి. 1989లో కాశ్మీర్ లోయలో స్వయం నిర్ణయాధికార పోరాటం మిలిటెంట్ రూపం తీసుకున్నప్పటినుండి ఈ టెన్షన్ నిరంత రాయంగా వుంది. 1999లో కార్గిల్ ఘర్షణ తరువాత ఇది పెరిగింది. 2001 డిసెంబర్ 13న భారత పార్లమెంట్‌పైన మిలిటెంట్ల దాడి జరిగిన తరువాత భారత్ 10 నెలలపాటు సరిహద్దు దగ్గర 7 లక్షల సైన్యాన్ని మోహరించింది. అప్పుడు మళ్లీ అంతర్జాతీయ సరిహద్దు దగ్గరి గ్రామాలను ఖాళీ చేయించి అందరినీ లోపలికి తరలించింది.

ఊరు ఖాళీ చేసి వెళ్లిపోతే పొలాలు బీడుపడతాయి. ఇళ్లు పాడుబడి గోడలలో మొక్కలు మొలు స్తాయి. చిన్నాచితక వ్యాపారాలూ వృత్తులూ దెబ్బతింటాయి. పిల్లల చదువులకు భంగం కలుగు తుంది. పది సంవత్సరాలకొకసారి ఇది జరిగినట్టయితే ఆ కుటుంబాలు కోలుకోవడం కష్టం. గుజ రాత్ నుండి జమ్ములోని అఖ్నూర్ తాలూకా దాకా వేలాది కుటుంబాలు ఈ దుర్గతిని అనుభవిం చాయి, అనుభవిస్తున్నాయి.

13 డిసెంబర్ 2001 తరువాత జరిగిన వలసలో ఒక్క జమ్ము జిల్లాలోనే 28,000 కుటుంబాలు సరిహద్దు గ్రామాలను విడిచిపెట్టి లోపలికి వచ్చాయని జమ్ము జిల్లా డిప్యూటీ కమిషనర్ (మన భాషలో జిల్లా కలెక్టర్) అంటాడు. అన్ని రాష్ట్రాలలో అన్ని జిల్లాలనూ లెక్కలోకి తీసుకుంటే ఒక లక్షకు పైగా కుటుంబాలు వలస వచ్చి వుంటాయని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు.

వీరికి సమగ్రమైన పునరావాసం కల్పించే ప్రయత్నం జమ్ము కాశ్మీర్ ప్రభుత్వం చేయలేదు. సరి హద్దు నుండి ఒక ఇరవై కిలోమీటర్లు లోపలికి వున్న దేవీపూర్ అనే గ్రామం దగ్గర 2800 గుడారాలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం, రెడ్‌క్రాస్, ఆక్స్‌ఫాం సంస్థల సహాయంతో వేసింది. జమ్ము జిల్లా సరిహద్దు ప్రాంతం నుండి వలస వచ్చిన 28000 కుటుంబాలకూ ఇదే ప్రభుత్వం కల్పించిన విడిది. ఒక్కొక్క గుడారంలో ఒకటి, అథవా రెండు కుటుంబాల కంటే వుండలేరు కాబట్టి మెజారిటీకి ప్రభుత్వం పునరావాసం కల్పించనట్టే లెక్క. వారంతా ఏం చేశారంటే బంధువుల ఇళ్ళల్లోనో, కిరాయి నివాసాలలోనో కాలం వెళ్లదీశారు.

అందరికీ గుడారాలు ఇవ్వకపోయినా తిండిగింజలు మాత్రం ప్రభుత్వం సరఫరా చేసింది. మనిషికి నెలకు 2 కిలోల బియ్యం, 9 కిలోల గోధుమ పిండి, తలసరి నెలకు 400 రూపాయల నగదు (కుటుంబంలో నలుగురికి మాత్రమే) ఇచ్చింది. ఈ 'రేషన్' మీదనే ఎవరూ బతకలేరనేది స్పష్టమే. అయితే వేరే పని ఏదీ అందరికీ దొరకడం సాధ్యంకాదు కాబట్టి అధికభాగం కాందిశీకులు 10 నెలలపాటు అర్ధాకలితో బతికారు. పిల్లల చదువులు వలస వచ్చిన చోట కొనసాగించడానికి కొంత ఏర్పాటు జరిగినప్పటికీ అది అసంతృప్తికరంగానే వుండింది.

పార్లమెంటుపైన దాడి తరువాత భారత ప్రభుత్వం సరిహద్దు దగ్గర జరిపిన సైన్యం మోహరింపు నకు 'ఆపరేషన్ పరాక్రమ్' అని పేరు పెట్టారు. పాకిస్తాన్‌పైన ఒత్తిడిపెట్టి సరిహద్దుకు ఆవలి నుండి ఈవలికి సాయుధ మిలిటెంట్లను పంపే ప్రక్రియను (సీమాంతర ఉగ్రవాదాన్ని) ఆపించాలని భారత్ లక్ష్యం. అయితే మోహరింపు కొనసాగించినట్టయితే ఏ ఒక్క తొందరపాటు చర్య అయినా యుద్ధా నికీ అణుయుద్ధానికీ దారితీసే ప్రమాదం వుందన్న భయంతో ఇతర దేశాలు విరమించమని భారత్ పైన ఒత్తిడి పెట్టాయి. 10 నెలల తరువాత భారత్ 'ఆపరేషన్ పరాక్రమ్'ను ఉపసంహరించింది.

ఉపసంహరించిన తరువాత, వలస వచ్చిన కుటుంబాలన్నిటినీ తిరిగి తమ సరిహద్దు సమీప

గ్రామాలకు పొమ్మని చాలా ఒత్తిడి పెట్టారు. గుజరాత్, రాజస్థాన్, పంజాబ్‌లలో ఇది సాఫీగానే జరిగింది గానీ జమ్ము ప్రాంతంలో వలసవచ్చినవారు వెనక్కి పోవడానికి పెద్దగా సుముఖత చూపలేదు. మాటిమాటికీ పొలాలు బీడుపెట్టి వలసవచ్చే ఈ గతి ఎన్నాళ్లు అనుభవిస్తాం, మాకు లోతట్టు ప్రాంతంలో శాశ్వత పునరావాసం కల్పించండి అని ప్రభుత్వాన్ని కోరారు. 'కాశ్మీర్ సమస్య' విషయంలో భారత పాకిస్తాన్‌ల మధ్య సయోధ్య ఎప్పటికయినా కుదురుతుందన్న నమ్మకం సరిహద్దు ప్రజలలో అసలే లేదు.

'హిందూస్తాన్ మొత్తం నాశనమయినా సరే కాశ్మీర్‌లో ఒక్క అంగుళం కూడా వదులుకోవడానికి భారత్ సిద్ధపడదు. పాకిస్తాన్ కూడా అంతే. ఈ రెండు దేశాలలో ఏ నాయకుడు రాజీకి సిద్ధపడినా వాడి కుర్చీ పోతుంది' ఈ మాటలు అంటున్నది జమ్ము జిల్లాలోని దేవీపూర్ క్యాంపులోని ఒక హిందూ కాందిశీకుడు. దాదాపు సరిహద్దు ప్రాంతం వారందరి అభిప్రాయమూ ఇదే. అందుకే వారు రాష్ట్రం లోపలిభాగంలో శాశ్వత పునరావాసం కల్పించమని కోరుతున్నారు.

కానీ ప్రభుత్వం ససేమిరా అంటున్నది. 'వాళ్ల భూములలో పెరిగిన మొక్కలు పీకించి బాగు చేయడానికీ వాళ్లకు పక్కా ఇళ్లు కట్టియ్యడానికీ ఒక ప్రతిపాదన తయారుచేసి కేంద్ర ప్రభుత్వానికి పంపాము. అది సరిహద్దు ప్రాంతం కాబట్టి ఏ నిర్మాణమైనా కేంద్రం అనుమతితోనే జరగాలి. అనుమతి రాగానే చేసేస్తాం. అంతే తప్ప లోపలి ప్రాంతాలలో పునరావాసం ఏర్పాటు చేసే ఆలోచన లేదు. అది జరగదు' అని జమ్ము జిల్లా డిప్యూటీ కమిషనర్ కచ్చితంగా అంటాడు. అయినా సరే మొండిగా మేము తిరిగి పోమని ఎవరయినా అంటే వారి 'రేషన్' నిలిపివేస్తామని ప్రభుత్వం స్పష్టం చేసింది. వెనక్కిపోయినట్టయితే భూములు మళ్లీ సాగు యోగ్యం అయ్యేదాకా 'రేషన్' ఇస్తాము గానీ పోకపోతే మీకు ఒక్క గింజ కూడా ఇచ్చేది లేదనింది. ఈవిధంగా ఒత్తిడి పెట్టి చాలామందిని వెనక్కి పంపించేశారు.

ప్రభుత్వం అనుసరిస్తున్న ఈ మొండివైఖరికి కారణం ఏమిటని అడిగితే చెప్పరు గానీ మనం ఊహించడం కష్టం కాదు. సరిహద్దు ప్రజలను లోపలికి తీసుకొచ్చి పునరావాసం కల్పించడమంటే భారత ప్రభుత్వం తన చేతకానితనాన్ని ఒప్పుకోవడమేనని ప్రస్తుతం దేశాన్ని ఏలుతున్న కాషాయ దేశభక్తి భావిస్తున్నది. తలచుకుంటే పాకిస్తాన్‌పైన అరక్షణంలో దాడిచేసి తరతరాలు జ్ఞాపకం పెట్టుకునేటట్టు భారత్ బుద్ధిచెప్పగలదని కదా వారి నిత్య ప్రగల్భం. అటువంటి వారు ఈ తగాదా ఇప్పట్లో తెగేది కాదని ఒప్పుకొని సరిహద్దు జనాన్ని శాశ్వతంగా సురక్షిత ప్రాంతాలకు ఎట్లా తరలిస్తారు? వారి 'పౌరుషానికి' ప్రజలు బలికాక తప్పదు మరి.

జమ్ము ప్రాంత కాందిశీకులకు ఇంకొక రెండు ఫిర్యాదులున్నాయి. అందరికీ పునరావాస శిబిరాలు కల్పించకపోయినా తిండిగింజలు, రొక్కం కొంత ఇచ్చారని చెప్పాము. అది జరుగుబాటుకు సరిపోదని కూడా సూచించాము. జమ్ము కాందిశీకులు తమ పరిస్థితిని కాశ్మీర్ పండిట్‌లతో పోల్చుకుని, 'అందరమూ వలసవచ్చిన కాందిశీకులమే కదా, మా మధ్య ఈ వివక్ష ఎందుకు?' అని అడుగుతున్నారు. కాశ్మీర్ లోయలో మిలిటెన్సీ కారణంగా కాశ్మీర్ పండిట్‌లు 1990తో మొదలుపెట్టి లోయ నుండి జమ్ముకు వచ్చి కాందిశీకులుగా వుంటున్నారు. వాళ్లకు దశాబ్దం పైగా ప్రభుత్వం 'రేషన్' ఇస్తున్నది. తలసరి నెలకు 5 కిలోల బియ్యం, 11 కిలోల గోధుమ పిండి, కుటుంబానికి నెలకు 3000 రూపాయల దాకా రొక్కం ఇస్తుంది ప్రభుత్వం. కానీ సరిహద్దు నుండి తరలివచ్చిన

జమ్ము కాందిశీకులకు 2 కిలోల బియ్యం, 9 కిలోల గోధుమపిండి, కుటుంబానికి గరిష్ఠం 1600 రూపాయలు ఇస్తున్నారు.

ఈ వ్యత్యాసానికి కారణం ఎవ్వరూ చెప్పకపోగా, దేవీపూర్ శిబిరంలో మాత్రం దాని గురించి రకరకాలుగా జోక్ చేసుకుంటున్నారు. పండిట్‌లు 'ఎ' క్లాస్ కాందిశీకులు కాగా తాము 'బి' క్లాస్ అని ఒకరు (పండిట్‌లు అందరూ బ్రాహ్మణులు కాగా, జమ్ము సరిహద్దువాసులు అధికభాగం అబ్రాహ్మణులనేది వాస్తవం), 'వాళ్లు తెల్లగా వుంటారు, మేము నల్లగా వుంటాం' అని ఇంకొకరు అంటున్నారు. జమ్మువాసులు మనకంటే 'తెల్లగా'నే వుంటారు గానీ కాశ్మీరీలతో పోలిస్తే 'నలుపే'!

ఇంకొక ఫిర్యాదు మందుపాతరలకు సంబంధించినది. యుద్ధ ప్రమాదం దగ్గరికొచ్చినప్పుడు శత్రుసైన్యాలు దేశంలోకి ప్రవేశించకుండా ఆపడంకోసం సరిహద్దు దగ్గర మందుపాతరలు పెట్టే యుద్ధతంత్రం తెలిసిందే. ట్యాంకుల వంటి భారీ వాహనాలు ప్రవేశిస్తే వాటి ఒత్తిడికి పేలి వాటిని ధ్వంసం చేసేవి ఒకరకం మందుపాతరలు కాగా, మనిషి కాలుపెడితే కూడా పేలి ఆ మనిషిని చంపేవి రెండవ రకం. ఈ రెండవరకాన్ని ఇంగ్లీష్‌లో anti-personnel mines అంటారు. ఈ మందుపాతరలు అమర్చినట్టయితే సరిహద్దు దగ్గర నివసించే మనుషులకు, వారి పశువులకు కూడా హానికరం కాబట్టి వీటిని పూర్తిగా నిషేధించాలన్న ప్రయత్నం ఐక్యరాజ్య సమితి కొంత కాలంగా చేస్తున్నది. 1996లో మొదలయిన ఈ ప్రయత్నం ఒక మందుపాతరల నిషేధ ఒప్పందం (Mine Ban Treaty) రూపం తీసుకుంది. 2003 మే 13 నాటికి 147 దేశాలు దానిపైన సంతకం చేశాయి. వాటిలో 134 దేశాలు ఆ ఒప్పందాన్ని తమ దేశాల రాజ్యాంగాలు నిర్దేశించే పద్ధతిని అనుసరించి ఆమోదించాయి. సంతకం చేయని దేశాలు కేవలం 46. ఈ ఉగ్రవాదులలో మనం ఉన్నాము, మన పొరుగు వారయిన పాకిస్తానీలున్నారు, ఇద్దరికీ కావలసిన అమెరికా వారున్నారు.

2001 డిసెంబర్ 13 తరువాత సరిహద్దు వద్ద జరిగిన సైనిక మోహరింపులో భాగంగా భారత్ సరిహద్దు వెంబడి మందుపాతరలు విస్తృతంగా అమర్చింది. ఈ అమరిక అంతర్జాతీయ సరిహద్దు వద్దా జరిగింది. దానికి కొనసాగింపైన వాస్తవాధీన రేఖ వద్ద కూడా జరిగింది.

వాస్తవాధీన రేఖ వెంబడి అమర్చిన మందుపాతరల వల్ల చాలామంది సరిహద్దువాసులు ప్రాణాలు, శరీర అంగాలు పోగొట్టుకున్నారు (దీనికి గల కారణాలను దిగువ చూద్దాం). కాగా అంతర్జాతీయ సరిహద్దు వద్ద మనుషుల ప్రాణాలు ఎక్కువ పోకపోయినా వారి పశువులు అపారంగా చనిపోయాయి.

మందుపాతరలు ఫలానాచోటి దాకా వున్నాయని ప్రజలకు చూచాయగా మాత్రమే తెలుసును. అయితే అంతర్జాతీయ సరిహద్దు ఎక్కువభాగం పల్లపు మైదానంలో వుంది కాబట్టి ఆ ఊహాత్మక రేఖను ప్రజలు పాటించగలిగారు. ప్రాణాలు కాపాడుకోగలిగారు. కానీ తమ పశువులను కాపాడు కోవడం వారికి సాధ్యం కాలేదు. మేతకోసం సరిహద్దు సమీపానికి పోయి మందుపాతరలను తొక్కి కాళ్లు, ప్రాణం పోగొట్టుకున్న పశువులు 'వేల సంఖ్యలో' వున్నాయని అధికారులు ఒప్పుకుంటున్నారు. వాటి సంఖ్య కచ్చితంగా ఎందుకు తెలియదంటే ఈ విధంగా చనిపోయిన, అంగవైకల్యం పొందిన పశువుల యజమాన్లకు ఏ రకమైన నష్టపరిహారం ఇవ్వడం లేదు. మొదట్లో ఈ సంగతి తెలియని రైతులు అర్జీలు పెట్టుకున్నారు. అయితే అందుకోసం మూడు సర్టిఫికెట్లు తేవలసి వచ్చేది. పశువు నిజంగా చచ్చిందని వెటరినరీ డాక్టర్ సర్టిఫికెట్, అది మందుపాతర వల్లనే చచ్చిందని పోలీసు

సర్టిఫికేటు, ఆ పశువు ఈ అర్జీదారుకు చెందినదే అని గ్రామ అధికారి సర్టిఫికెటు పెట్టేవారు. ఇంతా చేసి నష్టపరిహారం ఇచ్చే పాలసీయే లేదని గ్రహించి ఉసూరుమన్నారు.

ఇప్పుడు మందుపాతరలు మొత్తం తవ్వి తీసేస్తేనే వెనక్కి తిరిగిపోతామని కాందిశీకులు అనడంతో అంతర్జాతీయ సరిహద్దుకు సంబంధించినంతవరకు ఆ పని చేసేశారు.

వాస్తవాధీన రేఖ వెంబడి వున్న ఆవాసాల ప్రజలది మరీ దుర్భరమైన పరిస్థితి. దీనికి చాలా కారణాలున్నాయి. అంతర్జాతీయ సరిహద్దు ఉభయ దేశాలూ ఆమోదించే సరిహద్దు కాబట్టి అక్కడ నిత్యం కాల్పులు జరగవు. భారత్ – పాక్ సంబంధాలు వేడెక్కినప్పుడు మాత్రమే జరుగుతాయి. వాస్తవాధీన రేఖ వివాదాస్పద సరిహద్దు కాబట్టి దానిని ఇటూ అటూ నెట్టే ప్రయత్నంలో రెండు సైన్యాలూ నిత్యం కాల్పులు జరుపుతూనే వుంటాయి. ఈ కాల్పులు తుపాకీ కాల్పులే అయినట్టయితే ప్రజలకు అపాయం వుండేది కాదుగానీ ఇప్పుడు కొన్ని సంవత్సరాలుగా ఫిరంగులు వాడడం పరిపాటి అయింది. ఈ ఫిరంగుల దెబ్బకు సరిహద్దు ప్రజలు చనిపోవడం, అంగవైకల్యం పొందడం ఎంత మామూలు విషయం అయిపోయిందంటే, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సరిహద్దు దగ్గర ఫిరంగి గుండ్ల వల్ల చనిపోయిన వారి కుటుంబాలకు 1 లక్ష రూపాయలు, శాశ్వతంగా వికలాంగులయిన వారికి 75,000 రూపాయలు నష్టపరిహారం ఇచ్చే జీవో జారీ చేసింది.

రెండవ సమస్య ఏమిటంటే, పాకిస్తాన్ వైపునుండి ఇండియా వైపునకు మిలిటెంట్లు 'చొరబడే' ప్రాంతం ఈ వాస్తవాధీన రేఖే. వాళ్లు రేఖ దాటడానికి వెసులుబాటు కల్పించడంకోసం పాకిస్తాన్ సైన్యం భారత సైన్యాన్ని కాల్పులతో వెనక్కి నెట్టే ప్రయత్నం చేస్తుంటుంది. భారత సైన్యం 'చొరబాటు దార్లు' రేఖ దగ్గరకు రాకుండా నిలువరించడానికి ఇవతలివైపు నుండి అంతే పట్టుదలతో కాల్పులు జరుపుతుంటుంది. ఈ కారణంగా కూడా వాస్తవాధీన రేఖ దగ్గర ఎడతెరిపి లేకుండా కాల్పులు జరుగుతుంటాయి. సరిహద్దువాసులయిన ప్రజలు అనునిత్యం ఫిరంగి గుండ్లను ఎదుర్కొం టుంటారు.

'చొరబాటు'దార్ల కారణంగా వాస్తవాధీన రేఖ వద్ద మందుపాతరలు మరింత దట్టంగా వుంటాయి. వాటిని తొలగించడం ఎప్పుడూ జరగదు కాబట్టి మందుపాతరలు తొలగిస్తే వెనక్కి పోతాం అని షరతుపెట్టే అవకాశం ఇక్కడ లేదు. అవి వుంటుండగానే వెనక్కిపోవాలి, పోయి బత కాలి.లేదా కాందిశీకులకు ప్రభుత్వం ఇస్తున్న రేషన్ వదులుకుని తమ చావు తాము చూసుకోవాలి.

వాస్తవాధీన రేఖ వద్ద ఇంకొక సమస్య ఏమిటంటే అంతర్జాతీయ సరిహద్దు లాగ ఇది మైదాన ప్రాంతం కాదు. కొండ ప్రాంతం. అఖ్నూర్ తాలూకాలోని పల్లన్‌వాలా గ్రామం వద్ద అంతర్జాతీయ సరిహద్దు అయిపోతుంది, మైదానమూ అయిపోతుంది. అక్కడినుండి కొండప్రాంతం, వాస్తవాధీన రేఖ మొదలవుతాయి. చిన్నచిన్న కొండలుగా మొదలయి కాశ్మీర్ చేరేసరికి బాగా ఎత్తు పెరిగి కార్గిల్ చేరేలోపల ప్రపంచంలోనే అతి ఎత్తయిన యుద్ధక్షేత్రమైన సియాచెన్ తగులుతుంది. ఇది కొండప్రాంతం, పోనుపోను మంచుకొండల ప్రాంతం కావడం వల్ల వాస్తవాధీన రేఖ ఎక్కడుందో కచ్చితంగా ఎవరూ చెప్పలేరు. ప్రజలు తమకే తెలియకుండా ఇండియా నుండి పాకిస్తాన్‌లోనికి, పాకిస్తాన్ నుండి ఇండియాలోకి 'చొరబడు'తుంటారు. ప్రాణాపాయాన్ని తెలియకుండానే కొనితెచ్చు కుంటుంటారు.

ఈ సమస్య ఎక్కువగా ఎదుర్కొనేది పశువుల కాపర్లయిన గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్ తెగలు. కొండ

ప్రాంతంలోని వాస్తవాధీన రేఖ సమీపంలో అత్యధికంగా నివసించేది వీరే. రెండు దేశాల సైన్యాలు పేల్చుకునే ఫిరంగి గుండ్లకు, భారత సైన్యం అమర్చిన మందుపాతరలకు, మిలిటెంట్ల తూటాలకు, భారత సైన్యం తూటాలకు అత్యధికంగా బలి అవుతున్నది, బలి అయింది వీరే. గడచిన యాభై ఏళ్లలో తాతల తరంలో, తండ్రుల తరంలో, పిల్లల తరంలో ఒక్కొక్కరిని కోల్పోయిన కుటుంబాలు వీరిలో అనేకం వున్నాయి. అయితే ఈ ప్రజలకు రాజకీయ ప్రతినిధులు గానీ వీరి సమస్యల గురించి రాయగల మేధావులు గానీ లేరు. వీరు జమ్ము ప్రాంతవాసుల భాష అయిన డోగ్రీ గానీ కాశ్మీర్ లోయ భాష అయిన కాశ్మీరీ గానీ, సరిహద్దు ప్రాంతంలోని ప్రధాన సామాజిక వర్గాలు మాట్లాడే పహాడీ గానీ మాట్లాడరు. వీరి భాష గోజ్రీ. రూపురేఖలలోనూ సంస్కృతిలోనూ విలక్షణంగా వుంటారు. ఎప్పటికయినా వీరికి నోరొచ్చి మాట్లాడడం మొదలుపెడితే యాభైఏళ్ల భారత - పాక్ వైరం వల్ల అత్యధికంగా నష్టపోయిన ప్రజా సమూహాలుగా ప్రపంచం వీరిని గుర్తిస్తుంది. కాశ్మీర్ పండిట్ల కంటే ఎన్నోరెట్లు అధికంగా వీరు హింస అనుభవించారు, నిత్యం అనుభవిస్తున్నారు. అయితే వాళ్లు హిందువులు, బ్రాహ్మణులు, దేశ పాలనలో అత్యున్నత స్థానాలలో బంధువర్గాన్ని కల్గినవారు. వీరు ముస్లింలు, అందులోనూ అల్పసంఖ్యాక వర్గానికి చెందినవారు. చదువులు ఉద్యో గాలు ఎరుగని సంచార జీవులు.

గుర్రాలెక్కి పశువులనూ గొర్రెలనూ మేకలనూ తోలుకుంటూ తమ పెంపుడు కుక్కలు తప్ప వేరే భద్రత ఏదీ లేకుండా ప్రపంచంలోనే అతి ప్రమాదకరమైన సరిహద్దుగా గుర్తింపుపొందిన భారత్ -పాక్‌ల వాస్తవాధీన రేఖ వద్ద వీళ్లు సంచరిస్తుంటారు. అవే కొండ చరియలలో ఇక్కడొకటీ అక్కడొకటీ వీరి ఇళ్లు, గుడిసెలు వుంటాయి. పాకిస్తాన్ వైపునుండి ప్రవేశించే మిలిటెంట్లకు తోవ చూపించడానికీ తిండిపెట్టడానికీ భారత సైన్యం గురించి సమాచారం ఇవ్వడానికీ వీరు తప్ప వేరే ఎవ్వరూ దొరకరు. కొందరు ఇష్టపూర్వకంగా ఇస్తారు, కొందరు డబ్బుకోసం ఇస్తారు, కొందరు భయానికి ఇస్తారు. మిలిటెంట్లు వీరినే ఆశ్రయిస్తారని భారత సైన్యానికి తెలుసు కాబట్టి వీరిని విపరీతమైన హింసకు గురిచేస్తుంది. కొట్టడం, హింసించడం, చంపడమే కాక వాస్తవాధీన రేఖ సమీపంలో సైన్యం జరిపే 'ఆపరేషన్ల'కు అవసరమయిన కూలిపని యావత్తు గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్ ప్రజల చేతనే చేయించుకుంటుంది. గుడారాలు వేయడం, నీళ్లు తేవడం, మూటలు మోయడం, చెట్లు కొట్టడం ఇత్యాది పనులు పైసా కూలి ఇవ్వకుండా చేయించుకుంటుంది. మళ్లీ అప్పుడప్పుడు తన 'ఆపరేషన్' అవసరాల రీత్యా ఆ ప్రాంతాన్ని వదిలి వెళ్లిపొమ్మంటుంది. తాను అనుమతి ఇచ్చేంత వరకు తిరిగి రావద్దంటుంది. ఈ హింస భరించలేక వారు తమకు సహాయం చేయడం మానేస్తారేమోనన్న భయంతో మిలిటెంట్లు ఈమధ్యకాలంలో వాస్తవాధీన రేఖ సమీపంలోని గుజ్జర్ - బఖర్‌వాల్ ప్రజలపైన భౌతిక హింస విపరీతంగా పెంచారు. భారత్ సైన్యానికి ఎవరు సహకరిస్తున్నారని తెలిసినా వారినే కాక వారి కుటుంబ సభ్యులయిన స్త్రీలను, పిల్లలను, ముసలి వాళ్లను కాల్చి చంపుతున్నారు, అవయవాలు తెగకోస్తున్నారు.

అయితే ఈ హింసకంటె ఎక్కువగా వారికి ప్రాణాపాయం కలిగిస్తున్నది మందుపాతరలు. అంతర్జాతీయ సరిహద్దు దగ్గర మందుపాతరలు పెట్టేది యుద్ధమొచ్చినప్పుడు, లేదా 'ఆపరేషన్ పరాక్రమ్' లాంటి యుద్ధాన్ని పోలిన పరిస్థితులు వచ్చినప్పుడు. ఆ పరిస్థితి గడిచిపోయిన తరువాత మందుపాతరలను తీసివేయడం జరుగుతుంది. వాస్తవాధీన రేఖ పరిస్థితి వేరు. ఇక్కడ పెట్టే మందు

పాతరల లక్ష్యం పాకిస్తాన్ సైన్యాన్ని నిలువరించడం కాదు. 'చొరబాటుదార్ల'ను నిలువరించడం. 1989లో కాశ్మీర్ లోయలో స్వయం నిర్ణయాధికార పోరాటం మొదలయిన తరువాత వాస్తవాధీన రేఖ దగ్గర భారత్ మందుపాతరలు పెట్టడం మొదలుపెట్టింది. 1999లో జరిగిన కార్గిల్‌యుద్ధం తరువాత ఇది మరీ పెరిగింది. 2001 డిసెంబర్ 13 తదుపరి దాదాపు 10 నెలలు నెలకొన్న సరిహద్దు సంక్షోభంలో ఇంకింతగా మందుపాతరలు విస్తరించాయి. వీటిని ఇంక తొలగించే ప్రసక్తి లేదు.

ఇది కొండ ప్రాంతం కాబట్టి ఇక్కడ మందుపాతరలొక సరళ రేఖలో వుండవు. వర్షాలు వచ్చి నప్పుడు కొండ చరియలలో మట్టి కదులుతుంది. మట్టితోపాటు మట్టిలో పాతిన మందుపాతరలు కూడా కదులుతాయి. అవి తొలినాడు పెట్టినచోటే వుండవు. 'నిజం చెప్పాలంటే వాస్తవాధీన రేఖ వద్ద మందుపాతరలు ఎక్కడ వున్నాయో మాకు సహితం తెలీదు' అని సైనిక అధికారులే ఒప్పుకుం టున్నారు.

'వికలాంగులకు సర్టిఫికెట్లు పంచడానికి నేను నౌషేరా తాలూకాకు పోయినప్పుడు అక్కడ ఎంతమంది వికలాంగులున్నారో చూసి ఆశ్చర్యపోయాను' అని రాజౌరి జిల్లా డిప్యూటీ కమిషనర్ (జిల్లా కలెక్టర్) అంటాడు. 'ఒక్కొక్క ఇంట్లో ఇద్దరు ముగ్గురు వికలాంగులుండడం గమనించాను. కారణం కనుక్కుంటే మందుపాతరల వల్ల గాయపడ్డారని చెప్పారు' అంటాడు.

జమ్ము కాశ్మీర్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పాకిస్తానీ సైనికుల ఫిరంగి గుండ్ల వల్ల క్షతగాత్రులయిన వారికి, మిలిటెంట్ల చేతిలో గాయపడ్డవారికి నష్టపరిహారం ఇస్తున్నది. చనిపోతే 1 లక్ష రూపాయలు, శాశ్వ తంగా వికలాంగులయితే 70,000 రూపాయలు ఇస్తున్నది. ఈ కారణంగా ఎంతమంది ఈ రెండు కారణాల వల్ల చనిపోయారు, లేక గాయపడ్డారు అన్న గణాంకాలు ప్రభుత్వం దగ్గర దొరుకుతాయి. కానీ మందుపాతరలలో గాయపడినా చనిపోయినా అవి వున్నచోటికి నిన్నెవరు పొమ్మన్నారు అంటూ చాలాకాలం పాటు ఏ నష్టపరిహారం ఇచ్చేవారు కాదు. గొడవ చేయగా చేయగా ఈమధ్య నామ మాత్రము నష్టపరిహారం ఇవ్వడం మొదలుపెట్టారు. మందుపాతర పేలి ప్రాణం పోతే 10,000 రూపాయలు, అంగవికలురైతే 1,000 రూపాయలు ఇస్తున్నారు. ఈ వివక్షకు కారణం వివరించగల వాళ్లెవరూ లేరు. అవి 'వాళ్ల' ఆయుధాలు, ఇవి 'మన' మందుపాతరలు అయినందుకేననుకోవాలి!

అదెట్లాగున్నా, చాలాకాలం మందుపాతర మరణాలకు, గాయాలకు ఏ నష్టపరిహారం ఇవ్వని కారణంగా వీటికి సంబంధించిన గణాంకాలు ప్రభుత్వం దగ్గర లేవు. ప్రైవేట్ వ్యక్తులు గానీ, హక్కుల సంఘాలు గానీ సమగ్రమైన గణాంకాలు సేకరించే పరిస్థితి వాస్తవాధీన రేఖ దగ్గర లేదు. ఒక్కొక్క గూడెం తిరిగి లెక్కలుతీస్తే తప్ప తెలీదు.

అయితే 'శత్రు' సైన్యం ఫిరంగి గుండ్లకన్నా, మిలిటెంట్ల తుపాకి తూటాలకన్నా 'మన' మందు పాతరలే ఎక్కువ హాని చేశాయని కొంత ఆధారంతో వాదించే వ్యక్తి ఒకరు పూంచ్‌లో వున్నాడు. ఆయన మిలిటెంట్ కాదు. కాశ్మీరీ కాదు. ముస్లిం కూడా కాదు. డాక్టర్ జగ్బీర్‌సింగ్ సూదన్ అనే సంఘ సేవకుడయిన వైద్యుడు. సిక్కు మతంలోని సేవాస్ఫూర్తితో అతను ప్రీతం స్పిరిచువల్ ఫౌండే షన్ అనే ధర్మ సంస్థను పూంచ్‌లో నడుపుతున్నాడు. వికలాంగులకు సహాయం చేయడం ఈ సంస్థ ప్రధాన లక్ష్యం. ఈ సంస్థ 1975లోపనిచేయడం మొదలుపెట్టినప్పుడు కాశ్మీర్‌లో మిలిటెంట్ పోరాటం లేదు, సరిహద్దుకు ఆవలినుండి చొరబాట్లు లేవు. సరిహద్దు దగ్గర మందుపాతరలూ

పెద్దగా లేవు. ఆనాడు వారు వికలాంగుల సేవను తమ కార్యరంగంగా యథాలాపంగానే ఎంచుకొని వుండవచ్చును. కానీ వారి నిర్ణయంతో ప్రమేయం లేని కారణాల వల్ల వికలాంగుల సేవే ఆ ప్రాంతంలో ఎవరయినా చేపట్టగల ప్రధాన వైద్య సేవ అయికూర్చుంది.

పూంచ్ జమ్ము ప్రాంతంలోని ఒక జిల్లా కేంద్రం. ఆ వూరు దాదాపు వాస్తవాధీన రేఖ మీదనే వుంది. ఆ జిల్లాలోనూ పొరుగు జిల్లా అయిన రాజౌరి జిల్లాలోనూ సరిహద్దు వాసులెవరయినా ఏ దాడిలోనయినా గాయపడితే పూంచ్ ప్రభుత్వ ఆస్పత్రికి రావడం సహజం. అక్కడ తెగిన అవయవానికి శస్త్రచికిత్స చేసుకున్న తరువాత కృత్రిమ అవయవాలకోసం డాక్టర్ జగ్బీర్‌సింగ్ సూదన్ దగ్గరికి వస్తారు. ఈ సిక్కు మతస్తుడు మరొక జైన మత సంస్థ సహాయంతో (దాని పేరు భగవాన్ మహావీర్ వికలాంగ్ సహాయతా సమితి, జైపూర్) ప్రధానంగా ముస్లింలయిన క్షతగాత్రులను ఢిల్లీ తీసుకుపోయి ఉచితంగా కృత్రిమ అవయవాలు అమరుస్తుంటారు.

గడచిన 13 సంవత్సరాలలో తాము 1738 మందికి కృత్రిమ అవయవాలు అమర్చామని, అందులో మందుపాతరల వల్ల గాయపడినవారు, సరిహద్దు వద్ద అవతలివైపు నుండి జరిగే ఫిరంగి గుండ్ల కాల్పులలో గాయపడినవారు, మిలిటెంట్ల చేతులలో గాయపడినవారూ వున్నారనీ, అయితే అందరికంటే ఎక్కువమంది మందుపాతరలలో గాయపడినవారేనని డాక్టర్ సూదన్ అంటాడు. ఆయన మాటలను అనుమానించవలసిన అవసరమేమీ లేదు.

కాశ్మీర్ లోయలోకి పోతే వాస్తవాధీన రేఖ సమీపంలో నివసించేవారి స్థితి మరీ దారుణం. కాశ్మీర్‌లో కుప్వారా జిల్లా పూర్తిగా వాస్తవాధీన రేఖను ఆనుకొని వున్న జిల్లా. కిందటి సంవత్సరం డాక్టర్ జగ్బీర్‌సింగ్ సూదన్ కుప్వారా జిల్లాలో వికలాంగులకు ఉపయోగపడే పరికరాలను అందివ్వడంకోసం క్యాంప్ నిర్వహించగా, లాంగేట్ అనే ఒక్క సరిహద్దు గ్రామంలోనే 300 మంది వికలాంగులు సహాయం కోరారట. ఆ ఒక్క ఊరిలోనే ఆయన 31 మూడుచక్రాల సైకిళ్లు, 41 రెండు చక్రాల కుర్చీలు, 61 చంక కింద పెట్టుకునే కర్రలు పంచాడంట!

'ఆపరేషన్ పరాక్రమ్' ముగిసిన తరువాత అంతర్జాతీయ సరిహద్దు వద్దనుండి వలస వచ్చిన కాందిశీకులను వెనక్కి పొమ్మన్నట్టే, వాస్తవాధీన రేఖ వద్దనుండి వలసవచ్చిన కాందిశీకులనూ ఆ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వెనక్కి పొమ్మనింది. వాళ్లు కనీసం మళ్లీ యుద్ధమో యుద్ధ పరిస్థితో వచ్చేంతవరకు కొంచెం భయంగానయినా సరే బతుకు వెళ్లదీయవచ్చు. వీళ్లు ఫిరంగి గుండ్లనూ మందుపాతరలనూ ఎదుర్కొంటూ ప్రతిరోజూ చస్తూ బతకవలసిందే. మొదట్లో చెప్పినట్టు, గుజరాత్ నుండి జమ్ము జిల్లాలోని అఖ్నూర్ తాలూకా దాకా అంతర్జాతీయ సరిహద్దు సమీపంలోని ఆవాసాలలో వుండే జనం అత్యధిక శాతం హిందువులు కాగా, వాస్తవాధీన రేఖ మొదలయిన దగ్గర నుండి జనాభాలో ముస్లింల శాతం పెరుగుతుంది. పూంచ్ జిల్లాకు వచ్చేసరికి దాదాపు అందరూ ముస్లింలే. వాళ్ల గోడే విననిది వీళ్ల గోడెవరు వింటారనడానికి ఎంత ఇబ్బంది అనిపించినా అనక తప్పదు.

–నిజనిర్ధారణ కమిటీ నివేదిక